

Csoportmunka a történelemórán

Már harmadik éve rendszeresen alkalmazom tanóráimon a csoportos foglalkozást, mint – véleményem szerint – az önálló tananyagfeldolgozás egyik leghatékonyabb módszerét. A két ötödik és az egyik nagyon nagy létszámú – közel 40 fős – nyolcadik osztály kivételével szinte minden összefoglaló-rendszerező órán, annak egészét kitöltve vagy csak egy részét igénybevéve sor kerül tanulóim közös, 4–5 fős csoportokban végzett önálló, kutató munkájára. A csoportok megalakulását minden esetben teljesen a gyerekekre bízom. Így a demokratizmus maximális érvényesülése mellett elértem azt, hogy az egymáshoz közelálló jóbarátok azonos csoportba kerültek. Ebből persze adódott egy olyan probléma, hogy az „erőviszonyok” nem minden csoport vonatkozásában lettek azonosak. Előfordult ugyanis, hogy egyik csoportba túlnyomóan jó tanulók, a másikba kevésbé jók kerültek össze. Kezdetben úgy gondoltam, az ilyen „gyengébb” csoportokat meg kellene erősíteni. Hamarosan rájöttem azonban arra, hogy kár lenne sort keríteni minden ilyen erőszakos beavatkozásra, hiszen a csoportoknak adott kérdések, feladatok alapján így nyílik módom a differenciálásra. A csoportok állandóak, változtatásra csak rendkívüli esetben kerül sor. A csoportok kezdetben számmal szerepeltek, később azonban arra kértem minden csoportot, hogy válasszon névadót magának. Egyetlen megkötésem volt csupán, hogy a névadóként választott személy, fogalom stb. az eddigi történelmi tanulmányaikhoz kapcsolódjon. Ezzel kapcsolatban fordult elő, hogy az egyik 8. osztályos csoport (amelyben egyébként csupa 4-es, 5-ös tanuló van) csoportnévadóként CLEMANCEAUT jelölte meg. Ez a tény adta a szükséges „ötletet”, hogy az első havonkénti csoportbeszámolón sort kerítsek arra a kis elbeszélgetésre, amely a „miért ezt a nevet választottátok csoportotok névadójaként?” kérdés ürügyén a példakép (kit, miért érdemes példaképül választanunk) fogalmához kapcsolódott. Mondanom sem kell, ez a bizonyos csoport a következő órán jelezte, hogy új csoportnevet választott. A már jelezett csoportbeszámolókon – melyekre minden hónap végén kerül sor – számbavesszük a csoport, s azon belül az egyének elmúlt havi teljesítményét, s ha szükséges, néhány ismétlő kérdés feltevése után kerül sor a havi jegy megállapítására. A csoport minden tagja jegyet kap, amelybe beszámít a csoport teljesítménye is. A csoport összteljesítményén belül az egyénenkénti értékelést azon feljegyzéseim alapján végzem, amit minden egyes csoportbeszámoló alkalmával egyénekre lebontva megteszek. Természetesen az így kapott havi jegyen kívül egyéb módon is értékelem a tanulók teljesítményét, szóbeli feleletek, témazáró dolgozatok stb. A csoportbeszámolók értékelésére minden „csoportos” órán sor kerül. Ez a következők szerint történik:

Valamennyi csoport 10–10 ponttal indul. Ebből lehet veszíteni:

- ha a csoport nem minden egyes tagja tudja a kérdésre a választ (a csoportoknak ill. csoporttagoknak feladatuk, hogy a teljes választ megbeszéljék, egymástól visszakérdezzék, egymásnak elmagyarázzák...),
- ha a csoport tagjai közül valaki kivonja magát a közös munkából,
- ha a csoport valamely tagja fegyelmezetlen,

- s természetesen, ha a csoport nem kielégítően adja meg a választ, oldja meg a feladatokat.

A 10 ponthoz ún. plusz pontok szerezhetők akkor:

- ha a csoport válasza nagyon jó, összehangolt munka után „születik” meg, és kiemelkedően jó választ eredményez. Külön értékelem azt is, ki mennyire önállóan (vagy jegyzeteiből olvasva) mondja a választ.
- ha valamelyik csoport ki tudja egészíteni az éppen beszámoló csoportot. Ez egyébként ösztönzi a tanulókat arra is, hogy ne csak a saját, hanem más csoportok beszámolójára is figyeljenek.

Itt jegyzem meg, hogy ha az egyes csoportok beszámolóit után következő „visszakérdések” kérdéseire valamely csoport tagjai nem tudják a választ, az pontlevonással jár.

Az egyes kérdések megválaszolásához a csoportok segédanyagokat – lexikonokat, különböző szakkönyveket, történelmi olvasókönyveket, Képes Történelem sorozat kötetit stb. – kapnak.

Tanulóim élvezik a különböző szakkönyvek, lexikonok forgatását, használatát, ugyanakkor szinte észrevétlenül beléjük rögződik azok használati módja. Mindezek mellett eleget tesznek annak a korszerű követelménynek, mely szerint egy-egy probléma megoldásához, egy-egy kérdés megválaszolásához nem annyira a lexikális tudásra van szükség (egy bizonyos mértékig arra is!), mint inkább annak tudására, hogy mit, hol találnak meg a rendelkezésükre álló szakirodalomban.

Az egyes órákon mutatott csoport, ill. egyéni teljesítmények értékelése a tanulók által készített ún. értékelő lapon történik, amelyet minden raj faliújságján helyeztünk el.

Hogy a fentiekben vázolt, s általam oly gyakran alkalmazott munkaforma-módszer mennyiben jelent előrelépést, saját tapasztalataim alapján a következőkben foglalnám össze:

- A közelmúltban lezajlott ún. brigádlátogatás során a szakfelügyelői vélemény az óralátogatás tapasztalatai és a felmérés eredményét tekintve is egyértelműen pozitívnak mondható.
- Tanulóim jobb kedvvel, nagyobb érdeklődést mutatva vesznek részt az órákon. Szinte minimálisra csökkent a fegyelmezetlenség.
- Megnőtt az érdeklődés a könyvtár, s egyáltalán a történelmi témájú könyvek iránt.
- Az egyes csoportok tagjai felelősséget éreznek egymással szemben, s a kollektív csoportmunka során lehetőség nyílik a közösségi nevelés fejlesztésére is.
- A csoporttagság önálló megválasztási lehetősége és a választott közösségben végzett munka egy kicsit a demokratizmus tényleges gyakorlása irányába is hat.
- Nem utolsósorban: a csoportmunka során alkalmazott szakkönyvek, lexikonok, folyóiratok stb. használata elvezeti a tanulókat az önképzés ama útjára, amelyre őket eljuttatni egyre inkább mindannyiunk feladata lesz.

Az összefoglaló-rendszerező órák mellett az új ismeretek feldolgozása alkalmával is rendszeresen szerephez jutnak a csoportok. Óraleírásomban egy ilyen, teljesen a tanulók kis csoportokban végzett önálló munkájára alapozott tanóra tervezetét mutatom be.

AZ ÓRA MENETE:

1. *Célkitűzés:* Az elmúlt órán befejeztük a magyar nép történelme egyik legfényesebb fejezetének, a Magyar Tanácsköztársaság eseményeinek tárgyalását. – A mai órán annak az időszaknak a tanulmányozását kezdjük meg, amelyik a dicsőséges 133 napot követte. Ez az 1919. augusztus elsejével kezdődő történelmi korszak, a magyar nép történelmének egyik legvérszterhesebb időszaka volt.

Mielőtt azonban a szokásos módon, a tankönyv és a rendelkezésekre álló egyéb segédanyagok felhasználásával közösen feldolgoznátok e dicstelen kor kezdetének történetét, hallgassuk meg egyik osztálytársatok, Piros Árpád kiselőadását. Ő a tárgyalandó történelmi időszakhoz szorosan kapcsolódó trianoni békeszerződésről fog beszélni.

2. *Piros Árpád kiselőadása.*

Az előadás időtartama: 4–5 perc.

3. *A kiselőadás bírálata.* A szükséges kiegészítések a tanár, esetleg a tanulók részéről. (Maximum 2–3 perc.)

4. *A csoportok feladatainak kiosztása.*

A csoportok megkezdik a kb. 15 percig tartó közös munkájukat. (A tanár ezalatt csoportról csoportra járva – nem befolyásoló jelleggel! – irányítja, segíti a közös munkát.)

5. *Az egyes csoportok beszámolója, a szükséges kiegészítésekkel, amit részben a tanár, részben a tanulók (+ pontért) tesznek meg.* Erre persze többnyire csak abban az esetben kerül sor, ha valamelyik csoport beszámolója nem teljes.

Az egyes csoportok feladatlapjai a felhasználandó segédanyagok megjelölésével. (Ugyancsak itt szerepelnek a feladatlapokon azok a versek, magnóbetétek, amelyek a válaszadás megkönnyítéséül, de nem kevésbé az érzelmi hatás fokozása végett kapnak helyet az órán.)

„Petőfi Sándor” csoport

1. A trianoni békeszerződés hogyan hatott az ellenforradalmi rendszer kül- és belpolitikájára?

2. Milyen idegen szavakat, kifejezéseket, eddig ismeretlen fogalmakat találtak a tankönyvek 91–93. oldalán? A rendelkezésekre álló könyvek, lexikonok segítségével határozzátok meg ezeket!

Hogyan függnek ezek össze az adott történelmi időszakkal?

(Ha van időtök, határozzátok meg az alábbi szavakat is: irredentizmus, internálás, antiszemitizmus.)

Segédanyag: Lexikonok, Idegen szavak szótára, Hazánk Magyarország 239. o.

„Ságvári Endre” csoport

A Tanácsköztársaság leverése után 1919. augusztus 1-én jobboldali szakszervezeti kormány alakult. Olvassátok el az általa kiadott rendeleteket, s feleljetek a kérdésekre:

Mit bizonyítanak ezek a rendeletek?

1. Kik kerültek újra hatalomra?

2. Kiknek az érdekeit szolgálják ezek a rendeletek?

3. Milyen társadalmi rendszert állítottak vissza?

4. Jellemezték az ellenforradalom uralomra jutásának időszakát a magyar nép, elsősorban a munkások, nincstelen parasztok szempontjából!

Segédanyag: Tanári kézikönyv 162–163. o., A magyar forradalmi munkásmozgalom története 270–271. o.

„Világ proletárjai egyesüljete” csoport

1. Milyen különbség mutatkozott a francia-román és az angol-amerikai-olasz kormánykörök álláspontja között a magyarországi ellenforradalmi osztályrend biztosítását illetően? Melyik álláspont kerekedett felül, aminek köszönhetően Horthy „nemzeti hadserege” élén (november 16-án) bevonulhatott a fővárosba?
2. Kiket tartottak ellenségeiknek, kiket üldöztek, irtottak az ellenforradalmárok?
3. Véleményetek szerint Horthy miért hangsúlyozta hadserege „nemzeti” jellegét? Kiből állott valójában ez az ún. „nemzeti hadsereg”?

Segédanyag: Hazánk, Magyarország 238. o., Fortélyos félelem igazgat 14. o.

„Allende” csoport

Milyen történeteket ismertek a „fehérterror” kegyetlenkedéseiről?

Kikhez (esetleg név szerint is) fűződnek ezek a kegyetlenségek, hol, kiket gyilkoltak meg?

(A válaszadásnál utaljatok Gábor Andor Orgovány című versére és Gold Márton visszaemlékezéseire!)

Segédanyag: Fortélyos félelem igazgat 13–14. o., Magyarország története 306–307. o., ill. Gábor Andor Orgovány című verse, amelyet egyik osztálytársatok, Pércsi Eszter mond el, továbbá Gold Márton visszaemlékezése, amelyet magnóról hallhattok.

„II. Rákóczi Ferenc” csoport

1. A kommunisták sok helyütt bátran helyt álltak a hóhérokkal szemben, s nem tagadták meg elveiket, mert hittek abban, hogy lesz még Magyarországon proletárdiktatúra.

A rendelkezésekre álló képanyag segítségével mutassátok be röviden azokat, akik az ellenforradalom terrorjának estek áldozatul!

Előtte azonban hallgassuk meg közösen Hamburger Jenő egyik versét, a La-tinka-balladát Kecskés Ilona előadásában.

2. Honnan várhattak támogatást az üldözöttek?

(A kérdés megválaszolása előtt hallgassátok meg a magnóbejátszást!)

3. A kegyetlen terror ellenére működött a Kommunista Párt. Röviden mondjátok el, hogyan!

Segédanyag: „Magyar munkásmozgalmi arcképcsarnok” képsorozat, a Lobogó és az Ifjú Kommunista c. lapok mártírijaink életére vonatkozó (összegyűjtött) cikkei, ill. az Előadások a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből 52–53. o.

6. A csoportbeszámoló után az eddig eltakart, táblára írt szöveg, ill. kérdések rövid tanulmányozása, majd a tanulók részéről történő megválaszolása következik.

A tábla képe:

Óravégi összefoglalás:

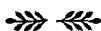
1. Miben mutatkozik meg az, hogy a Párizs környéki békék imperialista jellegűek, igazságtalanok voltak?
2. Hogyan szüntette meg a szakszervezeti kormány a Tanácsköztársaság vívmányait?
3. Mit jelentett a fehérterror, mi volt a célja?

HF.: Válaszolj írásban!

1. Mik voltak az ellenforradalmi rendszer jellemzői a hatalomrajtás időszakában?
2. Hírforrásaink (újságok, rádió, tv.) alapján írd le, hol van ma a világon kommunistaellenes terror!

Megjegyzések:

1. Az ún. segédanyagot, tehát a tanulók által felhasznált könyveket kizárólag az iskolai könyvtárunkban is megtalálható könyvállományra alapoztam.
2. A magnóbejátszások a Fáklyavivők lemezsorozat IV. lemezének 2. lemezoldáról valók.
A második bejátszás: Csicserin „Szovjetunió a kommunista foglyokért”.
3. Gábor Andor: Orgovány és Hamburger Jenő: Latinka-ballada című versének elmondására két jól szavaló tanuló előzetes feladatként kapott megbízást.
4. A „Magyar munkásmozgalmi arcképcsarnok” című képsorozat a Népművelési Propaganda Iroda kiadványa. Megrendelhető 1442 Budapest, Pf. 86. címen.
5. Az óra 2. mozzanataként jelzett ún. „kiselőadás” a szorgalmasabb, ill. a történelem iránt mélyebben érdeklődő tanulók önkéntes vállalásain alapszik. Az ismertetésre kerülő cikkeket (a kiselőadás témáját) lehetőség szerint úgy választjuk ki, hogy azok kapcsolódjanak a tankönyvi (tantervi) anyaghoz. A tanulók számára is könnyen érthető történelmi témájú cikkek találhatók a Lobogó, az Igaz Szó, az Ifjú Kommunista stb. lapokban, az „Évfordulók” és az „Eseménynaptár” című kiadványokban.



SZILÁGYINÉ HODOSI ZSUZSANNA
Jászberény

Játékosan, életszerűen

A kisiskolások idegennyelv-oktatása hazánkban is eredményes múlttal rendelkezik a gyakorlatban. A nyelvtanárok bizonyítást látnak az új tantervben, a kisgyermek nyelvtanulásra való alkalmasságának elismerését.

A Budapesti Tanítóképző Főiskolán 1977. március 24-én Soltész Judit az egyik kísérletileg bevezetésre kerülő új 4. osztályos orosz nyelvi tankönyvről tartott beszámolója minden jelenlevő nyelvtanárt várakozással töltött el. Az ismertetésből kiderült,